

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2019 r. Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi w sprawie sygn. akt II C 425/17 z powództwa P. K. (1) i P. K. (2) przeciwko J. K. o zapłatę:

I. w sprawie z powództwa P. K. (1):

1. zasądził od J. K. na rzecz P. K. (1) kwotę 4 750 złotych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 21 września 2016 r. do dnia zapłaty,
2. oddalił powództwo w pozostałym zakresie,
3. nakazał pobrać od P. K. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi kwotę 146,93 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych,
4. nie obciążył pozwanej kosztami procesu;

II. w sprawie z powództwa P. K. (2):

1. zasądził od J. K. na rzecz P. K. (2) kwotę 4 750 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 21 września 2016 r. do dnia zapłaty,
2. oddalił powództwo w pozostałym zakresie,
3. nakazał pobrać od P. K. (2) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi kwotę 146,93 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych,
4. nie obciążył pozwanej kosztami procesu.

Apelację od powyższego wyroku pozwana, zaskarżając wydane rozstrzygnięcie w części, tj. w zakresie punktu I.1. powyżej kwoty 2 375 zł oraz w zakresie punktu II. 1. powyżej kwoty 2 375 zł.

Skarżąca zarzuciła wydanemu rozstrzygnięciu naruszenie przepisów prawa materialnego w postaci art. 5 k.c. w zw. z art. 991 § 1 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i brak miarkowania kwoty zasądzonej na rzecz powodów tytułem zachowku, podczas gdy powodowie:

- nie utrzymywali nigdy jakichkolwiek kontaktów z testatorem, a w szczególności nie podjęli takich kontaktów po uzyskaniu pełnoletności,
- nie zapewniali opieki testatorowi,
- nie opiekowali się testatorem w chorobie,
- nie czynili nakładów na majątek testatora,

podczas gdy pozwana utrzymywała stały kontakt z testatorem, zapewniała mu opiekę w czasie, gdy był chory i wymagał stałej opieki oraz czyniła nakłady na lokal będący przedmiotem postępowania.

W konkluzji skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez obniżenie kwot zasądzonych w punkcie I.1. oraz II.1. do kwot po 2 375 zł, a także o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja nie jest zasadna.

Zdaniem Sądu Okręgowego, podniesione przez apelującą zarzuty nie zasługują na uwzględnienie. Sąd Okręgowy w pełni akceptuje ustalenia stanu faktycznego poczynione przez Sąd I instancji i przyjmuje je za własne bez konieczności ponownego ich przytaczania.

W ocenie Sądu Okręgowego brak jest podstaw do uwzględnienia zarzutu pozwanej odnośnie miarkowania roszczenia powodów w oparciu o zasady współżycia społecznego (art. 5 k.c.). Celem instytucji zachowku jest ochrona interesów majątkowych najbliższych członków rodziny wymienionych w art. 991

§ 1 k.c. poprzez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określone w powołanym przepisie ułamkowi wartości udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia

22 kwietnia 2009 r., sygn. akt I ACa 459/08, LEX nr 550912). Swoistość roszczenia o zachówek polega na tym, że przyznanie prawa do zachowku służy urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec osób najbliższych. Etyczny charakter instytucji zachowku ma zatem wpływ na ocenę roszczenia z punktu widzenia zasad współżycia społecznego, o których mowa

w art. 5 k.c. Ocena ta jest w tej sytuacji zaostrzona, co prowadzi do konkluzji, iż do nadużycia prawa będzie mogło dojść jedynie w przypadkach szczególnie rażących, wyjątkowych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 15 lutego 2012 r., I ACa 1121/11, LEX nr 1133334, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81 - OSNC 1981/12/228, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2001 r., IV CKN 250/00, LEX nr 490432). Względy te nakazują szczególną ostrożność przy podejmowaniu oceny o nadużyciu prawa żądania zapłaty sumy pieniężnej odpowiadającej wysokości zachowku, która nie może opierać się jedynie na ogólnym odwołaniu się do klauzuli generalnej zasad współżycia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 marca 2011 r., I ACa 99/11, LEX nr 787372). Obniżenie wysokości zachowku może więc mieć miejsce

w przypadkach zupełnie wyjątkowych, już samo pozbawienie uprawnionego do zachowku korzyści ze spadku w drodze dziedziczenia jest dla niego okolicznością dolegliwą, a stanu tego nie powinno jeszcze pogłębiać ograniczenie możliwości realizacji roszczeń z tytułu zachowku. Możliwość obniżenia roszczenia o zachówek na podstawie art. 5 k.c. może więc nastąpić, na przykład, gdy głównym składnikiem spadku jest prawo do lokalu służące zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego do zapłaty zachowku w razie braku możliwości do zaspokojenia tych potrzeb oraz gdy inne składniki spadku nie wystarczą na zaspokojenie roszczenia z tytułu zachowku. Nie można też zapomnieć, że nie mogą zostać pominięte te zachowania uprawnionego, które wskazują na to, jak ten wywiązywał się ze swoich obowiązków względem najbliższych, ze szczególnym uwzględnieniem spadkodawcy. Przy orzekaniu o zachowku nie należy zatem pomijać oceny moralnej także postępowania uprawnionego do zachowku (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 22 kwietnia 2009 r., I ACa 459/08, LEX nr 550912).

Klauzula generalna z art. 5 k.c., na którą powołuje się pozwana, odnosi się do reguł istniejących, pod pojęciem zasad współżycia społecznego należy bowiem rozumieć oceny funkcjonujące i utrwalone w społeczeństwie. Jej zastosowanie w określonym stanie faktycznym wymaga więc co najmniej wykazania, że oczekiwane postępowanie było wymagane normą moralną i dlatego w danej sytuacji byłoby ono optymalne, aczkolwiek prezentowany jest w judykaturze także pogląd dalej idący, że powoływanie się na naruszenie zasad współżycia społecznego wymaga wskazania, jaka konkretnie zasada została naruszona, oraz wskazania pełnej treści powoływanej zasady (por. wyr. SN z dnia 14 października 1998 r., II CKN 928/97, OSNC 1999, Nr 4, poz. 75, z aprobowaną glosą M. Niedośpiała, PiP 2000, z. 3, s. 101; orz. SN z dnia 20 grudnia 2006 r., IV CSK 263/06, Lex nr 257664; orz. SA w Krakowie z dnia 6 czerwca 2006 r., II AKa 86/06, KZS 2006, z. 7-8, poz. 108).

W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie nie zachodzą okoliczności, które pozwoliłyby na częściowe pozbawienie powódki prawa dochodzenia zachowku w oparciu o art. 5 k.c. Sąd nie znalazł podstaw do uznania, że działanie powodów czyniących użytek z przysługującego im prawa jest sprzeczne

z zasadami współżycia społecznego i z tej przyczyny nie zasługuje na ochronę. Wskazana sprzeczność z zasadami współżycia zachodziłaby wówczas, gdyby

w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowanych żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku musiało być ocenione negatywnie. W związku z powyższym za nietrafny należy uznać podniesiony przez pozwaną zarzut. Skarżąca w treści wniesionej apelacji argumentowała, że powodowie nie utrzymywali kontaktu ze swoim zmarłym dziadkiem, nie zapewnili mu opieki w chorobie, ani też nie czynili na majątek spadkodawcy. Jednakże skarżąca całkowicie pominęła okoliczność, że zmarły K. K., po rozwodzie pierwszą żoną, a babką powodów, i zawarciu drugiego małżeństwa z L. K., utrzymywał kontakt przede wszystkim z rodziną drugiej żony. Jego kontakt z wnukami miał miejsce przede wszystkim w okresie ich dzieciństwa. Trzeba pamiętać, że to spadkodawca był osobą dorosłą i to on decydował

o częstotliwości kontaktu z wnukami, co miało determinujący wpływ na głębokość więzi emocjonalnych w tej rodzinie. Stopień zażyłości, który ukształtował się

w dzieciństwie powodów rzutował na poziom kontaktów w następnych latach, który ukształtował się na niskim poziomie. Nie dziwi więc okoliczność, że powodowie nie należeli do kręgu osób opiekujących się spadkodawcą w ostatnich latach jego życia. Bez znaczenia jest kwestia braku nakładów na majątek spadkodawcy, bo nie ma żadnej normy społecznej, która nakazuje wnukom inwestowanie w majątek dziadka. Okoliczności sprawy nie dają żadnych podstaw do uznania, że postawa powodów wobec dziadka było moralnie naganna. Samo niepozostawanie przez powodów w ścisłej wspólnocie rodzinnej i nieutrzymywanie ścisłych kontaktów rodzinnych z dziadkiem, de facto po części na skutek działań i decyzji życiowych samego spadkodawcy, nie stanowi wystarczającej przesłanki do miarkowania zachowku na podstawie art. 5 k.c..

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy, na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację, jako całkowicie bezzasadną.